

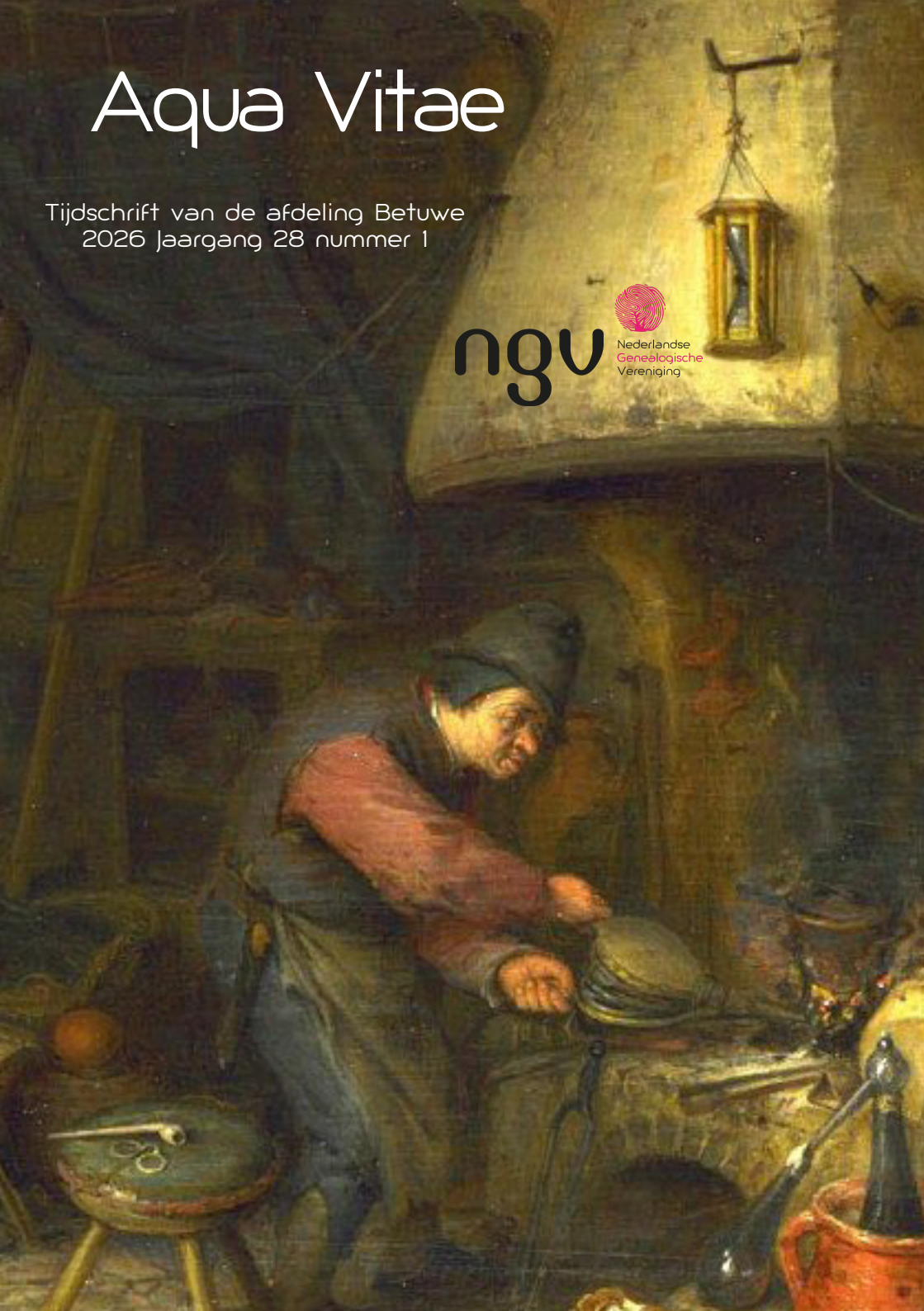
Aqua Vitae

Tijdschrift van de afdeling Betuwe
2026 Jaargang 28 nummer 1

ngv

Nederlandse
Genealogische
Vereniging

Inhoudsopgave

Stamboomcafé	2
Van de interim-voorzitter	3
Een Indische jongen -en twee broers- in Bommel - Tineke Rouschop	4
Adel en wapens in de familie? - Jan Middelkoop	12
Wat overkwam de Betuwe met haar zoeaven? - Annelies van Bronswijk	14
Drumpt aan het einde van de oorlog - Ike Naafs-Loman	16
Lezingen	28
Colofon	31

StamboomCafé

StamboomCafé, Genealogisch Café, Inloopspreekuur, Voorouderspreekuur. Dit zijn termen voor de zelfde gebeurtenis bij verschillende afdelingen van de NGV. Onze inloopbijeenkomsten hebben we Stamboomcafé genoemd en worden op meerdere plaatsen gehouden. Er zijn dan zeer geroutineerde leden van onze afdeling aanwezig om onze leden en belangstellenden te voorzien van tips voor, hulp bij en antwoorden op vragen over genealogie. Kijk voor eventuele wijzigingen even op de website www.ngv-afdelingen.nl/bet/agenda.

In Tiel in het RAR weer vrije inloop voor het StamboomCafé elke 2e vrijdagmiddag van twee tot vier, dus op 9 januari, 13 februari/maart en 10 april.

In Geldermalsen in de bibliotheek in De Pluk een StamboomCafé elke 2e woensdagmorgen van de maand van 10-12uur, in samenwerking met de Historische Kring West-Betuwe. Dus op 14 januari, 11 februari/maart en 8 april.

In Zaltbommel, is diezelfde woensdag maar 's avonds van zes tot kwart voor acht StamboomCafé in de bibliotheek aan de Courtine in samenwerking met de Historische Kring Bommelerwaard. Dus op 14 januari, 11 februari/maart en 8 april.

Koffie en thee zijn gratis en in de studiezaal kan vaak al direct worden getoond hoe men de zaken in de praktijk kan brengen. Breng gerust uw partner, kinderen of burens mee. Er is genoeg te vinden en te zien voor iedereen.

Het overnemen van artikelen zonder toestemming van de redactie is niet toegestaan. De inhoud van de artikelen is voor verantwoording van de auteur.

Inleveren van kopij vóór 1 augustus en 1 december. Afbeeldingen graag los erbij in een zo groot mogelijke resolutie (zoveel mogelijk pixels).

Van de interim-voorzitter

Beste lezers,

Fijn dat jullie weer kijken in ons tweejaarlijkse tijdschrift. Er is weer wat te melden en wel in uitgebreidere vorm dan de nieuwsbrief, die jullie maandelijks ontvangen. Ongetwijfeld heb je zelf ook wat te vertellen over je onderzoek. Probeer het eens op te schrijven in een A4'tje. Wie weet komt er dan een uiteindelijk vijfvoudig verhaal te staan, wat Maja dolgraag opneemt in haar volgende editie van Aqua Vitae.

We zijn in ons 41e afdelingsjaar in en de genealogie spat alweer vande buis. Afgelopen zaterdag de eerste uitzending van 'Verborgten Verleden' met Splinter Chabot. Nog verder te zien: Erben Wennemars, Eva Crutzen, Edsilia Rombley, Malou Gorter en Klaas Dijkhoff. De zondag erop 'Sporen van de slavernij' met prinses Laurentien en vervolgens Stanley Menzo, Sabrina Starke, Humberto Tan, Ernst Jansz en de zussen Suzanne en Monique Kleeman. Weer aandacht genoeg voor genealogie/familiegeschiedenis.

Ook op geschreven gebied is er weer het nodige te beleven. Eind november presenteerde ons lid Marco Schelling zijn boek over de plaats waar hij woont: Zennewijnen. Het mag dan een klein dorp zijn, het boek is dik geworden. Er zijn nog exemplaren beschikbaar bij de schrijver of bij Primavera in het winkelcentrum van Tiel-Passewaaij.

Foto Willem Gradisen

In maart komt het volgende boek beschikbaar. Een gedetailleerd overzicht van de Zouaven uit de Betuwe. Via Annelies van Bronswijk komt de Vlaamse schrijver Lieven Gorissen naar Tiel, net als de hulpbisschop van Utrecht. Kortom wie schrijft die blijft.

Dat geldt ook voor jullie beste leden. In jullie familiegeschiedenis zit vast wel een leuke anecdoten. Laat vooral even horen/lezen.

Jan Middelkoop, secretaris

Een Indische jongen -en twee broers- in Bommel

Voor ons ligt een bijzonder boek. Een kloeke Franse bundel met de verzamelde werken van Molière. Gedrukt in Parijs, ingebonden in Nederlands-Indië. In 1864 in Zaltbommel (in de volksmond: 'Bommel') geschonken aan een ijverige leerling van het gymnasium, wegens 'vorderingen in alle vakken van het onderwijs'. Dit boek gaat in 1870 terug naar Indië en duikt bijna honderdvijftig jaar later opnieuw op in Zaltbommel. Daar roept het zoveel vragen op, dat de Bommelse Inke Genefaas en ondergetekende anno 2025 gaan zoeken naar antwoorden.

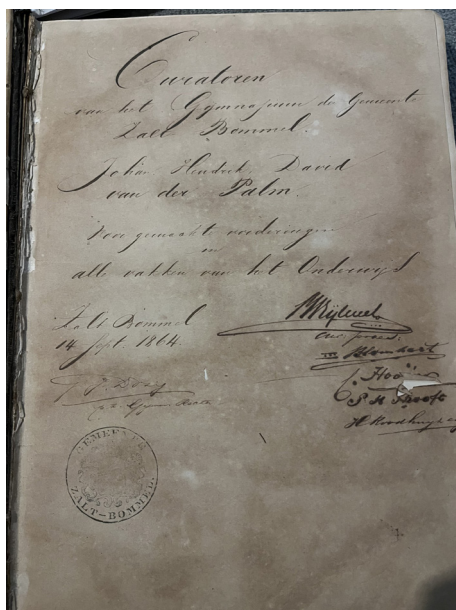
Het boek voor David van der Palm uit 1864.
Foto: Inke Genefaas

Inke trof dit boek aan in Den Haag, in de achtergelaten boedel van Sophia van der Palm, haar overleden aangetrouwde tante. Ze behoeftte het voor de papiercontainer, mede omdat haar de connectie met haar woonplaats trof. Inke herinnert zich tante Sophia als een lieve, enigszins mysterieuze vrouw, met een Indische voorkomen. Sophia had het boek bewaard, maar wie was dan Johan Hendrik David van der Palm, die het blijkbaar cadeau had gekregen? Was er een gymnasium in Zaltbommel, en waar stond dat dan? Verschillende personen hebben hun handtekening in het boek gezet; wie waren dat?

Beschikbare genealogische bronnen wezen uit dat de genoemde Sophia een kleindochter was van Johan Hendrik David van der Palm. De leerling van der Palm werd vervolgens al snel gevonden in het bevolkingsregister van Zaltbommel. Hij bleek in 1850 geboren in Soerabaya, Nederlands Indië en woonde vanaf 1862 in de Kerkstraat bij het gezin van Frederik Brinkgreve, leraar wiskunde aan het gymnasium.

Die school stond volgens een stadsplattegrond van straatverlichting uit 1863 op de hoek van de Strikstraat en het Kerkplein. Ook werden de namen van de ondertekenaars gevonden in het gemeentearchief; zij bleken de rector én alle leden van het curatorium (schoolbestuur) van het gymnasium.

Daarmee waren de vragen over het bijzondere boek beantwoord. Maar dan ko-

Prijsboeken

Het gymnasium hield jaarlijks een feestelijke bijeenkomst ter 'promotie en prijsuitdeling' in het Nutsgebouw in de stad. Daar werd bekend gemaakt wie werd bevorderd naar de volgende klas en aan wie prijzen werden uitgereikt. Bij die gelegenheid hield één van de prijswinnende leerlingen een speech in het Latijn of een van de 'moderne' vreemde talen. Het RAR bewaart een ander 'prijsboek', dat in 1863 is uitgereikt aan de Bommelse jongeling Julius Heijligers.

men nieuwe vragen op.... Die antwoorden leidden uiteindelijk tot een (familie-) verhaal van honderdvijftig jaar Indische geschiedenis, met Bommelse connecties.

David van der Palm en zijn broers

David, zo wordt hij genoemd in het notulenboek van de curatoren, was niet de enige van der Palm in huize Brinkgreve. Ook twee broers woonden er: de oudere Jan Nicolaas (1849) en de jongere Johan Adriaan (1852). Hoewel daar geen vermelding van is gevonden, is aan te nemen dat zij ook in Bommel naar het gymnasium gingen. Maar hoe kwamen zij uitgerekend in Zaltbommel terecht? De jongens hadden ter plaatse immers geen familiebanden en er woonden niet veel andere 'Indischgasten'. Welnu, Frederik Brinkgreve had een broer in Indië. De kans is groot dat hij juist dit gymnasium heeft aanbevolen, en dan tevens het kostgezin natuurlijk. Het kan ook nog zo zijn dat de notabele Bommels-Indische familie Heijligers een rol heeft gespeeld in de keuze. In het Bommelerwaardse historische tijdschrift 'Tussen de Voorn en Loevestein' (TVL) nummer 169 uit 2017 is deze familie uitgebreid beschreven.

De Indische knapen zullen na een maandenlange bootreis -het Suezkanaal was er nog niet- in een land zijn aangekomen, dat ze alleen uit schoolboeken en van overgeleverde verhalen kenden. Hun familie woonde al generaties lang in Indië. Hun grootvader Jan Nicolaas was één van de eersten die ná de VOC-tijd naar de kolonie trok.

De kinderen van Jan Nicolaas werden mogelijk opgevangen bij ooms en tantes,

Wreed lot trof Davids grootvader...

Davids grootvader Jan Nicolaas van der Palm (1797-1831), zoon uit een aanzienlijke Hollandse familie trof als hoge bestuursambtenaar een wreed lot toen hij in 1831 tegelijk met zijn vrouw en een dochttertje werd vermoord tijdens binnenlandse onlusten op Java. Zijn andere kleine kinderen, onder wie Davids vader, bleven verweesd achter.

die óók al vroeg naar Indië waren getrokken. Deze kinderen bleven in ieder geval in de kolonie, en kregen toen ze volwassen waren ook goede functies bij het Gouvernement. Davids vader werd zelfs resident van Malang op Oost-Java. David en zijn twee broers zal het dus aan weinig hebben ontbroken, maar ze zullen een behoorlijke cultuurschok hebben ervaren toen ze voet zetten op Nederlandse bodem.

De Brinkgreve's hadden wel een dienstmeisje, maar dat was toch heel anders dan de baboe, kokki, de tuinjongens en andere bedienden thuis in Indië. Ze moesten nu Hollandse pot eten, terwijl zij van hun Javaanse oma de heerlijkste rijsttafels kregen. Het klimaat, de taal, de maatschappelijke verhoudingen, de cultuur en de geuren en kleuren waren zó anders dan thuis ... misschien dat David daarom ter aanmoediging het boek kreeg. Het is immers moeilijk voor te stellen dat hij in álle vakken van het onderwijs goed presteerde, want op latere schoolrapporten prijken consequent onvoldoendes voor wiskunde en de overige exacte vakken. Mogelijk heeft Brinkgreve hem in die eerste jaren extra bijgespijkerd. Indië was de Bommelaars wel bekend uit kranten, maar velen hadden waarschijnlijk nog nooit mensen met Indisch bloed gezien. Slechts een enkeling vertrok naar de Oost, als soldaat, onderwijzer of fortuinzoeker.

Het Gymnasium

Toen de jongens van der Palm in Zaltbommel kwamen, was de gemeentelijke Latijnsche School net overgegaan in het Gymnasium. Hoewel dit schooltype al meer 'moderne' vakken kende, sloot het uiteindelijk toch niet voldoende aan op de maatschappelijke veranderingen in de tweede helft van de negentiende eeuw. Dit is goed beschreven door D.J.Smeenk in TVL van april 1993.

Net als elders, werd in 1867 ook in Zalt-

Leerlingen en de 'claviger' (sleutelhouder) voor de deur van het gymnasium aan het Kerkplein. De datering 1860 lijkt niet correct, want op de achterzijde van de originele foto staan twee jongens van der Palm genoemd. Zij staan echter niet op leerlingenlijsten uit dat jaar (bron: Gemeenterekeningen 1860 en 1861). Foto: Collectie Stadsasteel Zaltbommel, objectnr. fko259

bommel een Hogere Burgerschool opgericht. Het rommelde al een tijd op het gymnasium; er was veel verloop onder het personeel en de huisvesting van de school liet steeds meer te wensen over. Waarschijnlijk leidde dit tot het vertrek van de oudste twee jongens: Jan Nicolaas vervolgde in 1864 zijn gymnasiumstudie in Weesp -dat zeer goed stond aangeschreven en veel leerlingen had uit de kolonies- en David vertrok in 1866 naar de HBS in Leiden, waarvoor hetzelfde gold. Hier werd in het vijfde leerjaar zelfs Javaans en Maleis aangeboden. Alleen Jan Adriaan bleef in Zaltbommel. Deze broer werd in 1867 als tweede leerling ingeschreven bij de gloednieuwe HBS aan de Steenweg, waar ook Brinkgreve vanaf de start ging doceren.

Kostgezin Brinkgreve

Hoe was het voor de jongens om in het gezin van hun meester te verblijven? Frederik Brinkgreve woonde in eerste instantie in de Kerkstraat op nummer 7 (nu nieuwbouw). Daar werden zijn eerste kinderen geboren en kwamen twee jongens van der Palm inwonen. Later volgde verhuizing naar Koningstraat 10, en verdere gezinsuitbreiding. Er kwamen nog meer kostgangers: een andere Indische jongen en twee broers uit Den Helder. Het zal een levendig huishouden zijn geweest. Begrijpelijk dat er dienstbodes waren, om iedereen te verzorgen. Het is overigens niet zeker dat Brinkgreve kostgangers nodig had om zijn inkomen aan te vullen. Zijn vaste salaris was met 525 gulden per jaar weliswaar niet zo hoog als de plaatselijke commissaris van politie (700 gulden), maar daar kwam nog een zelfde bedrag bij als aandeel in het schoolgeld dat de scholieren moesten betalen. Na het vertrek van zijn broers, bleef Jan Adriaan nog vier jaar in dit gezin. Hij rondde in Zaltbommel zijn HBS af en werd in 1870 in het gemeentelijk Landverhuizersregister uitgeschreven naar Indië, om 'fortuin te maken'.

Zaltbommel in de jaren 1860 – 1870

Het maatschappelijk en sociale leven in Zaltbommel was natuurlijk onvergelijkbaar met het leven in de Oost. Als we de gemeenteverslagen over de jaren 1860 tot 1870 doornemen, krijgen we een beeld van Bommel in die tijd. Er woonden rond 3700 mensen binnen de wallen. En daar leefden, deels op stadsboerderijen, ook nog honderden paarden, runderen, varkens, bokken en ezels. Buiten én binnen de vesting werden veel landbouwgewassen geteeld. In de straten woonden en werkten ambachtslieden en er waren verschillende bedrijven, zoals vijf sigarenfabrieken, een metaalwarenfabriek (spijkers, vertinde gereedschappen) en een drukkerij. Die boden werk aan honderden arbeiders, maar desondanks waren even zovele Bommelaars afhankelijk van de bedeling. In het gemeentebestuur zat de lokale elite, mannen die ook in alle andere besturen en commissies zaten, zoals van het curatorium van het Gymnasium, het Gasthuis en de Onderwijscommissie.

De jongens van der Palm zullen zeker bij hun komst veel hebben gehoord over de grote Watersnood van 1861. De schoollokalen en het Weeshuis werden ingericht voor de opvang van 1500 evacuees. Heel Bommel was in touw om de getroffenen bij te staan; Brinkgreve zat in de Voedselcommissie. Een jaar later kwam de Rijkstelegraaf in de stad, waarmee sneller kon worden gecommuniceerd dan per post. David en zijn broers zullen geregeld in het toen nieuwe plantsoen op de Stadswallen hebben rondgehangen, onder het toezien van de speciaal aangestelde opzichter Schouten die overigens tevens 'claviger' (sleutelhouder) van het gymnasium was. Wat religie betreft, de meeste inwoners waren net als de jongens van der Palm hervormd, maar er was ook een deel katholiek en de joodse gemeente was op het hoogtepunt van zijn omvang met 264 zielen. In 1864 maakten David en zijn broers de opening van de nieuwe Synagoge mee. Zelf gingen ze naar de grote Sint Maartenskerk, waar David en Jan Adriaan hun belijdenis deden, voordat ze naar elders vertrokken.

Hoewel ook in Indië veel besmettelijke ziekten voorkwamen, moet toch de cholera-epidemie in 1866 grote indruk hebben gemaakt. In Zaltbommel overleden toen 106 inwoners, vooral in de 'armere' straten. Het Brinkgreve-huishouden bleef gelukkig gespaard. De aanleg van de spoorbrug zorgde voor veel werkvolk in de stad. Jan Adriaan zal vaak zijn gaan kijken bij de werkzaamheden en de opening van de spoorbrug in 1868. Er was niet veel Indisch leven in Bommel, maar misschien kwamen ze wel eens bij het welgestelde gezin Heijligers-Vermeulen in de Ruitersstraat; die hadden ook af en aan in Indië gewoond.

Hoe verging het de jongens verder?

Over de oudste jongen van der Palm, Jan Nicolaas, is weinig bekend. Zijn naam staat niet de stamboeken van Oost-Indische bestuursambtenaren. In de Indische Regeringsalmanak komt ook geen huwelijk of kinderen van hem voor, alleen zijn overlijden in 1890 in Soerabaya. Hij is dan pas eenenveertig jaar oud.

Ook van de jongste, Johan Adriaan, is helaas niet veel te vinden. Volgens de Regeringsalmanak trouwt hij in Indië in 1876 en overlijdt hij daar al op zijn veertigste (Soerakarta, 1892).

Gelukkig is over 'onze' David meer bekend. Hij wordt in Leiden toegelaten tot de vierde klas van de HBS. Zijn rapporten laten een ijverige leerling zien, die mooie cijfers haalt voor de vakken die hem in zijn loopbaan goed van pas gaan komen: moderne talen, aardrijkskunde, geschiedenis, staatsinrichting en boekhouden. Na het afronden van zijn school bereidt hij zich verder voor op zijn toekomst in Indië. Hij behaalt, ook in Leiden, het diploma Oost-Indisch ambtenaar, waarna hij wordt ingeschreven in het stamboek van gouvernementsambtenaren. In 1870 vertrekt hij naar Java en aanvaardt daar zijn eerste betrekking. In de jaren daarna volgt hij hetzelfde pad als zijn vader: belastingambtenaar, assistent-resident en uiteindelijk (waarnemend) resident. Hij trouwt in 1873 met Josephine Brouwer

Bedevaartgangers – Hadji. foto: Collectie Wereldmuseum RV-1108-134, -136 en -146

en krijgt met haar vijf kinderen: Elisabeth, Nicolausina, Victor, Jeanne en Bruno (eerste voornamen). Davids ambtelijke 'Conduitestaat' uit 1894 vermeldt dat hij zodanige kennis heeft van de talen Maleis, Javaans en Soendanees, dat hij kan communiceren met de inlanders en hun hoofden. Zijn meerderen oordelen dat hij 'vrij voldoende' zijn taak als assistent-resident vervult. In de conduittestaat wordt ook opgemerkt, dat zijn "voorkomen ongunstig is, voornamelijk ten gevolge van buitengewone zwaarlijvigheid". In 1897 gaat hij met pensioen.

David heeft geen gemakkelijk leven gehad. Hij krijgt in 1889 verlof om naar Nederland te gaan om gezondheidsredenen, mogelijk voor zijn vrouw. Hij verblijft met het hele gezin gedurende bijna elf maanden in Gouda, waar schoonfamilie woont. Als David in oktober 1890 met zijn vrouw en hun twee jongste kinderen teruggaat naar Indië, blijven de drie oudste kinderen achter bij het gezin van hun oom Dirk Brouwer, gemeentesecretaris van Gouda. Waarschijnlijk is hun moeder dan al ziek, want zij overlijdt enkele maanden na terugkeer. De drie kinderen zullen in Holland zijn gebleven om hun schoolloopbaan te vervolgen, net als hun vader had gedaan. David hertrouwt in 1893 met de negentien jaar jongere Elisabeth Soesman en krijgt met haar nog twee kinderen, Hendrik (Henry) en Maria (Marie). Elisabeth verkeert in de hoogste kringen van de residentie van Japara. Als zodanig is zij één van de dames die een set Javaanse poppen 'sponsort', gemaakt door de vrouw van de Javaanse regent en haar dochters. De poppen werden in 1893 aangeboden aan de Koningin.

Vijf kinderen van David: v.l.n.r. Maria, Victor, Henry (zittend), zwager E. Gravendaal, Jeanne Gravendaal-van der Palm met twee kinderen, Bruno (1915). Bron: privé archief: A. van Wiggeren – kleinzoon van Henry van der Palm

Helaas overlijdt ook Davids tweede vrouw vroegtijdig in 1901. David blijft opnieuw alleen achter, opnieuw met nog jonge kinderen. Als hij zesenvijftig is overlijdt hij zelf in Djokjakarta (1906).

David's nakomelingen

De Indische samenleving verandert; vanaf het begin van de twintigste eeuw komt het nationalisme op. Dit kan -mede- een reden zijn geweest dat de van der Palms vaker naar Nederland trekken, voor verlof of permanente vestiging. Davids zoon Bruno, ook Oost-Indisch ambtenaar, wordt bijvoorbeeld in 1923 in Hatert bij Nijmegen vader van zijn vierde kind, dat naar zijn opa Johan Hendrik David wordt genoemd.

Maar de belangrijkste breuk met het Indische verleden van de van der Palms is natuurlijk de Tweede Wereldoorlog. Davids dochter Nicolausina, gepensioneerd directrice van een kweekschool voor inlandse onderwijzeressen, overlijdt in kamp Tjihapit (66 jaar). Zoon Henry bezwijkt in 1945 door mishandeling in verband met ondergronds verzet, in kamp Cheribon (51 jaar). Zijn kleinzoon en naamdrager Johan Hendrik David overlijdt als krijgsgevangen KNIL-militair op 20-jarige leeftijd aan de Birma-spoorlijn.

Mogelijk hebben verschillende familieleden internering in de Jappenkampen

kunnen voorkomen, omdat zij een gedeelte Indisch bloed hadden. Davids kleindochter Sophia werd echter na het vertrek van de Japanners in augustus 1945 alsnóg geïnterneerd door de Nationalisten, in de zogenaamde Bersiap-tijd. Na invrijheidstelling kon zij in september 1946 vertrekken naar Nederland. Ook de andere overgebleven familieleden kwamen naar Nederland als 'repatrianten'. Uiteindelijk hebben de van der Palms de gehele koloniale tijd in Indonesië meegemaakt, van begin negentiende tot medio twintigste eeuw. Sophia bewaarde in Den Haag zorgvuldig het 'gymnasiumboek' van haar grootvader, dat na lange omzwervingen uiteindelijk weer terugkwam in Zaltbommel.

Tineke Rouschop

Een beroemde van der Palm en Nicolaas Beets

De vader van de vermoordde Jan Nicolaas was Christiaan van der Palm, een huisarts in Middelburg. Eén van zijn broers -oudoom van David- was de bekende *Johannes Henricus van der Palm*, waarvan een standbeeld in Leiden te vinden is en schilderijen in het Rijksmuseum hangen. Johannes Henricus

(1763 - 1840) was theoloog en predikant, hoogleraar in de Oosterse talen op de universiteit van Leiden, minister van Onderwijs (hij droeg bij aan de onderwijswet van 1806). Hij heeft twaalf jaar gewerkt aan een nieuwe Bijbeluitgave, de Van der Palm-bijbel, die in 1830 gereed was.

Nicolaas Beets (dichter en schrijver onder pseudoniem Hildebrand) heeft een biografie geschreven over het leven van Johannes Henricus van der Palm. Hij was gehuwd met diens kleindochter. De biografie is beschikbaar op Google Books.

Bron: Leiden University Libraries / Portretverzameling van de Rijksuniversiteit te Leiden, Leiden 1973, no. 207. Anonieme kopie naar een schilderij van C.H.Hodges (1764-1837).

Adel en wapens in de familie?

Dat mijn moeders familienaam gekoppeld was aan een wapen was me, als ervaren genealoog, wel bekend. Maar de koppeling naar een adellijke lijn was een verrassing, die werd aangereikt door onze Maja (Westhoff).

Verhoef

Het wapen wat ik al kende is er één met drie zwarte wolfshaken ook wel weerhaken genoemd ¹

Maar als je wat op papier zet wat voor iedereen leesbaar is, wil je het toch even checken. CBG heeft zo'n mogelijkheid: cbgfamiliewapens.nl. En dan blijkt ineens dat er drie Verhoeff wapens bekend zijn. In de site kan het wapen aangeklikt worden en dan blijkt er een verwijzing naar werk van Mr. W. van der Lelij: Namen ende Wapenen der Ed. Agtbaare Heeren Drossaerden en Vroedschappen mitsgaders Schepenen der stad Gorinchem 1416-1778. Dit betreft de jaren 1704, 1735 en 1775.

De appel valt dan blijkbaar niet ver van de boom. Mijn moeder was de dochter van een (graan)molenaar in Giessendam. Vlakbij Gorinchem dus.

Al met al is de oudst bekende Verhoeff zeventien generaties bij mij verwijderd. Welke voorvader het wapen gebruikte is onbekend.

Van Loon

En dan naar de adel: Tien generaties van mijn moeder verwijderd zit een Claes Peters van Loon, die in 1668 in Benschop trouwt met Aefje Cornelisdr van Zijl.

Van Brederode

En deze Aaf is zes generaties verwijderd van de vrouw (Phillippote van der Marck *1510-1537) van Reijnoud III van Brederode. Rijnoud is in 1492 geboren in Santpoort, in 1556 in Brussel overleden en in Vianen begraven. Zijn vrouw werd ook daar begraven

Bij elkaar zijn dat vijftien generaties en dan ben je aardig ver terug in de tijd.

De zoon van Reinoud III, Hendrik van Brederode was goed bevriend met Willem van Oranje en speelde een voortrekkersrol in het Verbond der Edelen. Op 5 april 1566 bood hij het smeekschrift der Edelen aan en kwam hij bekend te staan als Grote Geus. In 1567 werd Hendrik door Spaanse troepen verslagen en vluchtte hij naar Duitsland. Hij was zo teleurgesteld in Willem van Oranje dat hij deze uit zijn testament schraptte. Bij de pacificatie van Gent in 1576 kwam Vianen weer in handen van de Brederodes.²

Van Zijl

Die boven vermelde Aafje had een overgrootvader Cornelis Willems van Zijl, die trouwde met Heylwich Joostendr van Brederode en die grootvader was Reinoud III, waarmee de weg naar Reinoud rond is.

Lakerveld

De weg naar Aafje vanuit mijn moeder is wat gecompliceerder. Haar grootmoeder was Annigje (moeder is dus naar haar vernoemd) Lakerveld. Diens vader trouwde Maaïke Kool en haar vader Annigje Langerak. Haar vader trouwde met Aaltje van Loon en hiermee is de familie van Loon in de picture. De vader van Aaltje is Pieter van Loon en drie generaties verder komen we bij Claes van Loon, die met Aefje van Zijl trouwde.

Reinoud III van Brederode met zijn Orde van het Gulden Vlies.

En zo is de cirkel rond, maar ik geloof niet dat we nu het wapen van de Bederodes mogen dragen en zeker niet de Orde van het Gulden Vlies.

Jan Middelkoop

Noten

1. <https://www.verhoeff-online.nl/templates/template9/famwap/familiewapen.htm>
2. <https://www.bezoeklekenlinge.nl/nl/locaties/3943697866/standbeeld-brederode>

Wat overkwam de Betuwe met haar zoeaven?

Tussen 1863 en 1870 reisden vijftig Betuwse mannen en jongens vanaf 17 jaar gratis naar Rome om voor twee jaar dienst te nemen in het Pauselijke leger.

Vanaf Karel de Grote (768-814) hadden de Franken en later de Fransen de onafhankelijkheid van de paus beschermd. In de 19de eeuw hadden zij andere prioriteiten. De toenmalige paus Pius IX (1792-1878) kreeg het aan de stok met Garibaldi (1807-1882) die ijverde voor de eenwording van Italië. Met onvoldoende Franse militaire steun moest een eigen pauselijk leger opgebouwd worden. Pius IX vroeg de wereldwijde ongehuwde jongelingschap hem en zijn Kerkelijke Staat te komen beschermen. En zij kwamen.

'Zouaves' waren oorspronkelijk Berberse keurtroepen in Algerije. Zij dienden aldaar in het Franse leger, gekleed in hun inheemse uitmonstering. De eervolle naam met exotisch kostuum werd voor de Pauselijke Zoeaven overgenomen.

Voor onze Betuwse kandidaat-zoeaven was Oudenbosch de eerste tussenstop. Hier ontmoetten zij kandidaat-zoeaven uit andere delen van Nederland. Ze kregen er onderkomen en goed te eten totdat het groepje groot genoeg was om door te reizen naar Brussel voor keuring en registratie. Daar zag het er al heel anders uit dan thuis op de Betuwse klei.

Het avontuur ging verder met treinen naar het zuiden. In Marseille wachtte een zeilboot waar zij als dekpassagier, koud en nat, minstens twee etmalen op verbleven om de Middellandse Zee over te steken naar Italië. In Rome was er een tweede, strengere keuring. Pas daarna kon men zoeaaf worden en kreeg men het gewaardeerde uniform, waarin zij zich ook later thuis, graag lieten fotograferen en schilderen.

Te Rome aanschouwden de zoeaven, tussen hun militaire en politionele plichten door, een verwarrend nieuwe wereld. Bij de kerken alleen al, die ze alle bezochten, viel hun eigen parochiekerk geheel in het niet. Ze schreven er enthousiast over in brieven naar huis.

Van de 50 avonturiers, lieten er drie het leven. Wie wel terugkwam, was een ander mens geworden. De meesten konden niet meer aarden in hun oude leven. Natuurlijk, in hun dorpen waren ze helden. Maar voor de Nederlandse wet waren ze nu statenloos en ontvingen ze geen steun meer van de overheid. Dus organiseerden zij dat onderling in hun broederschappen die in de steden ontstonden. Zij namen hun lot in eigen hand en dat moet toch veel betekend hebben voor ontwikkeling en welvaart van de Betuwe. Alleen is dat nog nauwelijks per gezin onder de nazaten onderzocht.

Wij genealogen, kunnen dit onderzoek samen uitvoeren. Wanneer we de drie voorouder-generaties van iedere zoeaaf en hun nazaten tot op heden uitpluizen, inclusief hun carrières, ontdekken we de veranderingen die ze teweegbrachten.

De militaire verwickelingen van iedere Betuwse zoeaaf is binnenkort in boekvorm beschikbaar als basis (auteur: Lieven Gorissen).

Wie wil er mee zoeaven uitpluizen? Eerst de vijftig van de Betuwe, daarna eventueel ook uit andere delen van Nederland (ruim 3000 totaal) en Vlaanderen (ongeveer 2000). Samen ongeveer de helft van de 11.000 Pauselijke zoeaven die er ooit waren.

Mail me als je interesse hebt: j.e.m.h.v.bronswijk@tue.nl

Beeld van een Pauselijke zoeaaf In het Zouavenmuseum te Oudenbosch

Over wie gaat het?

De Betuwse zoeaven kwamen uit

Andelst (Mathijs van Megen en Peter Vilier),

Acquoy (Mart van Leeuwen en Willem Versteegh),

Beesd (Jan Spronk, Andries en Willem van Walstijn, Theo van Wijngaarde),

Bemmel (Jan van Beers, Frans van den Berg en Leonard Lintsen),

Culemborg (Nicolaas Dijkers, Jan Houweling, Thomas Kronenburg, Theo Philippi, Piet Rodermans, Cornelis Romijn, Jan Stornel en Hendrik de Vries die in Amsterdam geboren was),

Elden (Lambert Peters),

Elst (Willem Derksen en Hendrik Nas),

Gellicum (Lambert van Gemert, Herman van Rooden en Lambert Rosenboom),

Goilberdingen (Ad Stigters),

Herveld (Geurt van Baal, Bernard Frankenhoff, Jan Teunissen en Kobus Verzet),

Stad en Schependom Huissen (Gerard Hegeman, Hendrik Kasteel [broeder Thomas], Willem Koenen, Gerard van der Sand en Jan Schut die in Didam geboren was), Lent (Jacob Niels),

Rhenoy (Albert van Roden en Walter de Vries),

Rumpt (Frans van den Heuvel en Jan Oeters),

Tiel (Gijsbert Bakker, Lambert van Haaf, Dirk-Jan Hummeling, Jan Kilb die in Duitsland geboren was, Dominicus Kilsdonk die in Winssen geboren was maar vanuit Tiel naar Rome ging, Willem Loogman, Piet de Poorter, Matthias van 't Rood die in Amsterdam geboren was en Albert van Welsenaar),

Varik (Jan en Martin van Schaik) en

Zandwijk (Hendrik de Smits).

Annelies (J.E.M.H.) van Bronswijk

Drumpt aan het einde van de oorlog

"Wat we gedaan hebben"

Aantekeningen van Annie Leemans over persoonlijke bezigheden en gebeurtenissen in Drumpt, tussen 26 augustus 1944 en 16 januari 1945.

Annie Leemans, onderwijzeres, was op 2 september 1940 vanuit Amersfoort in Geldermalsen ingeschreven in verband met haar benoeming als onderwijzeres bij School A in de Kerkstraat. Wim Loman woonde met zijn ouders in Drumpt, D 103 (Burg. Meslaan 27). Zijn ouders waren Johan Karel Loman, voordien loodgieter J.K. Loman in de Gasthuisstraat, en Maria Hendrika Dingemans.

Annie had een vriendin, Lydia de Jeeger, in Drumpt, Wim werkte in Geldermalsen bij de N.V. Nederlandse Meubelfabriek De Ster. Mogelijk hebben zij elkaar via Lydia ontmoet. Sinds hun verloving op 24 oktober 1944 waren zij in afwachting van het einde van de oorlog om te trouwen.

Annie woonde in Geldermalsen bij een familie Vos. Half september is zij bij haar aanstaande schoonouders ingetrokken. Wim ging geregeld naar Geldermalsen om op het kantoor van De Ster administratie te doen, indien aanwezig.

De tekst is letterlijk overgenomen; slechts voor de leesbaarheid zijn kleine aanpassingen uitgevoerd.

Zaterdag 26.8.'44

Naar Drumpt. Mijn fiets gaat ook mee, zodat we Zondags eindelijk weer eens, voor 't eerst sinds m'n ziekteverlof naar "ons plekje" aan de Linge kunnen gaan. 's Avonds ruilen we een oud jasje voor een half pond boter + 3 eieren. 's Maandags¹ wordt de trein beschoten en 's avonds 't station gebombardeerd.

Zaterdag 2.9.'44

Ik ga weer mee naar Drumpt, in verband met 't gevaar van reizen². We gaan 's zondags met de pont de Waal over. De Engelsen zitten 60 km van Maastricht. Parachutisten zijn afgeworpen bij Nijmegen, Arnhem en verder in die buurt.

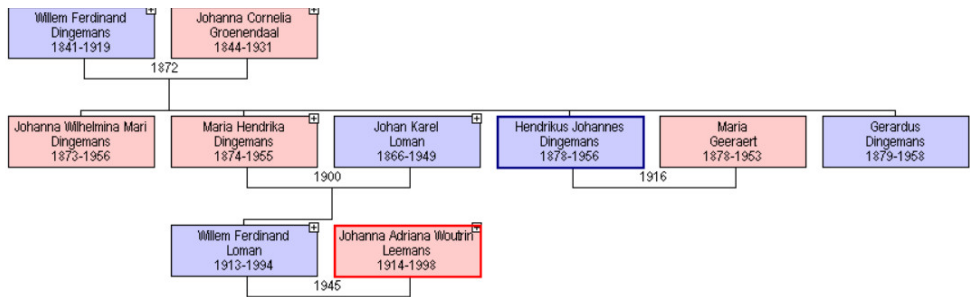
Dinsdag 5.9.'44

Daar wilde geruchten omtrent optrekkende troepen de ronde doen, is er geen school meer. Enige malen per dag ga ik naar Wims kantoor³ om elkaar van de stand van zaken op de hoogte te houden. Wim belt mij 's avonds nog op.

Woensdag 6.9.'44

Om half zes starten we op de fiets naar Tiel. Tot de Rotsendijk over de grote weg, daarna, in verband met fietsenvordering langs de Linge. Halen bij boeren 'n paar flessen melk + 5 eieren à f 1,15. Hoe bestaat 't.

Komen om zeven uur à half acht eindelijk thuis, waar oom Gerard en tante Jo

reeds aangekomen zijn⁴. Oom Johan en tante Maria⁵ komen donderdags ook mee uit Est, waar Wim mee naar toe gegaan is om 't vee te halen. Vrijdags gaat Wim ook nog niet naar kantoor. Donderdag en Vrijdag was het stormachtig en bar slecht weer, gelukkig is het sinds Zondag veel beter. We zitten dagelijks in de zon.

Vrijdag 8.9.'44

's Avonds om 9 uur wordt er gebeld: de burgemeester met de politie: er wordt een fiets gevorderd. De oude fiets wordt afgekeurd, zodat Wims fiets er aan moet geloven. Met uiterste krachtsinspanning wordt de lamp er af geforceerd en dan gaan we samen op pad naar 't gemeentehuis om hem in te leveren. Wim eist een bewijs van inlevering en ondertussen staat z'n fiets nog buiten. We hebben snode plannen 'm mee te nemen, waarvan we echter afzien, door 't krakende grint en de kans ontdekt te worden. Onderweg duiken we nog achter een heg, als er een auto aankomt. Wild West is er niets bij. Dan wordt er, als alles net ter ruste is gegaan om ongeveer 12 uur weer gebeld. Ik doe 't raam open en vraag, wie er is. "Politie". M'n hart slaat 3 x z'n normale snelheid. 'k Denk minstens, dat "'t complot"⁶ ontdekt is en dat ze Wim komen halen. Enfin, Wim naar beneden en daar hoort hij, dat hij z'n fiets mag komen terughalen. Laat ie fijn zijn.

11-15.9.'44

's Avonds zit Wim de laatste dagen boven op 't kleine (mijn) kamertje te werken. Bureaulampje aan. Wim bij 't tafeltje en ik op bed, een beetje helpen of brieven schrijven. Erg gezellig.

22.9.'44

De eerste dagen van m'n Tielse logeerpartij was het vreselijk slecht weer: storm en regen, maar gelukkig is het de laatste 14 dagen prachtweertje. We kunnen elke dag buiten zitten, 't zonnetje schijnt lekker. Om de 2 à 3 dagen heb ik telefonisch contact met Amersfoort, waar alles tot nu toe, gelukkig ook nog goed is. Van Meta⁷ taal nog tekken, wat wel een beetje angstig is, daar Arnhem, naar men

zegt, een brandpunt van de strijd is. Men zegt ook, ze zitten in Est en in Dreumel en daar en daar, maar wij merken er niets van. In de verte af en toe 't gerommel van geschut en soms hele dagen overvliegende machines, maar verder niets, vooral niet nu 't afweergeschut hier weg is. Vorige week hebben we wel een paar angstige middagen gehad, net als ik aan de afwas bezig was. 't Water werd onder hand koud, zo vaak moesten we in de gang gaan staan. Tante Maria kroop in haar hoekje en de rest stond zo'n beetje bij elkaar.

Voor het huis D 103, 9 juni 1937. v.l.n.r. Johan Karel Loman, onbekende persoon, Johanna Sophia Loman, Maria Hendrika Dingemans, Willem Cornelis Loman. Johanna Sophia en Willem Cornelis, waren zus en broer van Johan Karel. (eigen foto)

Woensdagmorgen de 20^e in alle vroegte werden we afgesloten van electriciteit, zodat we nu al twee avonden bij petroleumlicht gezeten hebben en met een kaarsje naar bed! 't Ergste is dat we nu geen waterleiding hebben ook, omdat 't water hier op 't electriciteitsnet aangesloten is.

Vandaag hebben we twee fietsen over een hoge doornen heg in de Pomologische Tuin gewerkt: een fiets staat tussen de bonenstaken en één gedemonteerd op zolder. En dit alles in verband met de aanhoudende fietsenvordering. De stad Tiel is nu twee dagen een straf opgelegd: alleen van 9½ -12 uur buiten. Drumpt valt daarbuiten.

Maandag 25-9-'44

Elektriciteit + waterleiding weer in orde. Heb Amersfoort gebeld en daar alles nog O.K. Wim is naar Geldermalsen geweest: op kantoor niets te doen – verder naar Vos en bonkaart in Deil gehaald (op fiets zonder banden), brengt jurken en schoenen mee.

Daar in Tiel op een politieman geschoten is, worden o.a. uit Tiel en Drumpt gijzelaars opgepakt. Wederom een angstige nacht. De burens duiken onder enz. enz. Ik slaap practisch niet.

Zaterdag 10.9

Electriciteit + waterleiding weer stuk. Amersfoort gebeld, alles goed, niets van Meta gehoord, hoewel Arnhem geëvacueerd is, Ans Vonk⁸ aldaar gearriveerd.

Dinsdag 3.10.'44

Vanmorgen slaakte Wim de verzuchting: "In zo'n rotschuitje hebben we nooit gezeten". Want de onderlinge verhouding tussen de familieleden gaat er niet op vooruit, zelfs is het al een keer tot een uitbarsting gekomen. Verder zijn gister middenin Tiel granaatscherven terechtgekomen, die wij boven ons hoorden sissen en er is in Tiel geschoten. 't Geschut komt ook dichterbij. Waar moet dat heen? Wat moet daarvan komen? "De vrede", zegt Wim. Was het maar zo ver. 't Weer is de laatste dagen afwisselend, dan eens een dag zonneshijn en dan weer koud, guur en naar weer.

Donderdag 5.10.'44

Vandaag hebben Wim + z'n vader + oom Gerard een schuilkelder in de tuin gegraven. Ze zijn er van 9-12 en van 1-5 uur aan bezig geweest. 't Is een behoorlijk diepe kuil – er staat een laddertje in voor 't in- en uitgaan. We kunnen er makkelijk met z'n 8-en in. 't Is echter maar primitief, zonder dak, zodat 't de vraag is of de kelder niet beter is.

Vrijdag 6.10.'44

Vandaag Amersfoort opgebeld – de burens helaas afgesloten. Albert⁹ aan de telefoon, gedrieën zijn ze thuis aangekomen. 'n Pak van m'n hart. De hele dag en 's nachts ook aanhoudend gedreun van geschut, richting Z.O., ook afweergeschut in de verte. Angstig gehoor. 's Avonds af en toe lichtkogels: óf lichtspoorruitie óf spervuur en de opkomende maan werd voor brand aangezien.

Zaterdag 7.10.'44

Bezoek gebracht bij dokter v.d. Meyde in verband met telefoon uit Raamsdonksveer¹⁰ via Ru Beems. 's Middags van 1½ - 2½ komen meer dan 1000 machines over. Indrukwekkend gezicht.

Maandag 9.10.'44

Om de beurt worden door de familieleden noten op de Hengstenburg gehaald en zo hebben wij het hedenavond gedaan 300 à f 0,03. Zakdoekje verloren.

Dinsdag 10.10.'44

Er is een gasleiding naar de kamer gemaakt, om 's avonds bij gaslicht te kunnen zitten, echter niet voldoende druk. 's Avonds bij Lydia¹¹ naar grammofoonplaten geluisterd bij een autoachterlichtje op een accu bij wijze van afwisseling in de reeks donkere avonden.

Woensdag 11.10.'44

Wim met Lydia naar Geldermalsen, zak met hout mee terug gebracht, wat in de gegeven omstandigheden een zegen is, daar er nog steeds geen gas is en de kokerij dus op 't duveltje¹² moet. In Geldermalsen veel Duitsers o.a. in huis van De Weyer. Mijn salaris kreeg Lydia niet op een machtiging en over October werd helemaal geen salaris uitbetaald, omdat we niet gewerkt hadden, bevel van de burgemeester. Alle fietsen in Tiel moeten ingeleverd worden, op straffe van evacuatie, er wordt echter geen bewijs van inlevering afgegeven.

Donderdag 12.10.'44

's Middags begint Wim met z'n vader aan een "vluchtkamertje". Er wordt een fiets uit de Pomologische Tuin gehaald en gesloopt voor de wielen. 't Valt niet mee om gaten in 't plaatijzer te krijgen en de hele vrijdag wordt er ook nog aan gewerkt. De laatste tijd maken we 's avonds een wandelingetje, om de avond te breken. 't Is om een uur of zes, half zeven al aardig duister en de lamp mag nog niet aan, om olie te sparen. Hedenavond heeft Wim z'n reisherinneringen opgehaald en vrijdagsmorgens heb ik de foto's bekeken.

Zondag 15.10.'44

Opbellen is niet meer mogelijk, daar de transformators leeg zijn. Hedenmiddag zitten we bij Lydia rustig te "remieën"¹³ als plotseling een oorverdovend geknetter ons de schrik op 't lijf jaagt. We vliegen allemaal naar de gang, geld rolt op de grond en een neemt de kaarten mee naar de gang. Ik ga mee de kelder in, Wim blijft in de gang staan. Na vijf minuten zijn de vliegmachines foetsie. Op D103 ruit van de balcondeur stuk en 2 bordjes gebroken.

Maandag 16.10.'44

Wim is op weg naar Geldermalsen, keert echter terug, omdat achter "De Prin-
kel"¹⁴ geschut staat, vreselijk geknetter. Gaat later op de morgen toch nog. In Geldermalsen hebben de burgers inkwartiering. Wim naar Vos om voor mij allerlei te halen, ± 6 uur terug, langs de Linge.

Dinsdag 17.10.'44

Slecht weer; stoppen onze spulletjes uit de kast op zolder in een kistje en dat gaat de kelder in, want de laatste dagen worden geregeld door de Duitsers hui-
zenblokken in brand gestoken als represaille tegen onrecht hun aangedaan o.a. Pasenwaai en Ebbens. Ook maakt Hr. Loman een grote kist in orde voor de kelder, omdat bij eventuele evacuatie of brandstichting, dit de meest veilige plaats geacht wordt.

Woensdag 18.10.'44

Oom Johan is jarig. Vandaag staat alles in het teken van evacuatie. De omliggende dorpen Lienden, Echteld, Eck en Wiel komen n.l. bepakt en bezakt, met boerenkarren vol, langs (de bewoners dan altijd). En ze mogen niet in Tiel blijven, want zegt men "Tiel moet ook weg". Wim zoekt foto's uit, vult een zakje met bruine bonen, maakt een lijstje van de dingen, die nog te doen zijn, zoekt touw en z'n wanten, pakt koffers en herpakt z'n rugzak en ondertussen is er 's middags een onweersbui en stroomt de regen en hagelt het en licht 't en regent 't maar, een ontzettende bui. 's Morgens f 100,- van m'n spaarbankboekje gehaald en 's avonds samen in de voorkamer, in de erker, praten over 't al dan niet naar Amersfoort gaan.

Donderdag 19.10.'44

Katoenen zakjes gemaakt voor geld en waardepapieren, te dragen onder de kleren.

Vrijdag 20.10.'44

Moeder jarig. Ik zou met Wim mee naar Geldermalsen, doch de fiets stond nog in de Pomologische Tuin en het hek was op slot, zodat Wim alleen is gegaan. 's Avonds om half 11 begint zwaar geschut vlak bij te ploffen. Grote schrik. Kleden ons allemaal aan, behalve tante Jo en oom Gerard. Wim en ik zitten 'n poosje

beneden onder aan de trap. Net weer in bed, begint 't weer, tot 12 uur toe. Later in de nacht staan een tractor en auto's net voor 't huis stil.

Zaterdag 21.10.'44

Halen 's middags mijn fiets uit de Pomologische Tuinen en een brood (zwart) bij Vos voor f 2,25.

Er komt geen post, sinds Moeders brief begin Sept. en de briefkaart van Meta op 12 Oct. niets meer gehoord. 's Avonds zullen we een boompje gaan zagen op de Elzenpasch om in de schaarse houtvoorraad te voorzien. Ik zal met m'n voortvaardigheid wel eens even een mooi boompje opzoeken. "Pas op, een sloot, An". Maar An stapt door en plonst languit in 't nat. Wat leuk was dat. Helemaal verkleed, want zelfs m'n hemd dreef. De Zondagmorgen is besteed om alles uit te wassen. Zondag loopt het slachtoffer met een hempie, sokken en sokphouders van d'r aan staande.

's Middags heeft Wim de ijzeren staven voor 't keldergat doorgezaagd.

Zondag 22.10.'44

'n Boompje op de Elzenpasch uitgezocht om te zagen, op weg naar Lydia.

Maandag 23.10.'44

Al een paar avonden ga ik met m'n oudste kleren aan naar bed, omdat steevast 's nachts geschoten wordt. Van werken is voor Wim de laatste tijd ook niet veel gekomen, want er zijn ontzettend veel karweitjes te doen. 's Avonds gaan we "de boom" zagen. Echter is het daar dermate griezelig door ritselend blad en vermeende voetstappen, dat we na een paar 'zaagjes' als betrapte dieven weer naar huis gaan, onderweg een tak van een boom knappend, om onze goede bedoeling te laten blijken.

Dinsdag 24.10.'44

Een jaar verloofd vandaag. Gaan 's morgens de stad in, geven elkaar een boek en een bloemetje; koekjes gebakken en pruimen gegeten uit de weck.

Zijn overhaast uit de stad gehold, in verband met klaarblijkelijke oppikkerij van nietsdoende mannen. Het: "Wat doet U voor de kost?", klonk in ieder geval vlak achter ons.

Rest van de dag wordt besteed aan koffers pakken en kleren in de kelder brengen.

Woensdag 25.10.'44

Starten om kwart voor 9 naar Geldermalsen. Wim brengt mij tot Hol¹⁵. Komt van 1-3 uur bij Vos boven. Ik slaap in Adri's bed.

Donderdag 26.10.'44

Vertrek om 9½ uur uit Geldermalsen. Om 9 uur komt Wim onverwacht achterom om een brief uit Amersfoort te brengen. Erg leuk. Ben om 4 uur thuis [in Amersfoort] en schrijf Vrijdagmorgen brief aan Wim.

Dinsdag 12.12.'44

Stap in stromende regen om ± half 10 in Amersfoort op de fiets naar Drumpt. Wind sterk tegen, rij door tot Wijk, waar 't zelfs sneeuwt. Op boerenkar van Rijswijk tot Buren, om 3 uur in Drumpt, waar Wim in 't schuurtje kolen staat te kloppen; erf moe en drijfnat, maar blij. 's Avonds moet Wim komen graven, gaat echter niet door. De volgende morgen om zes uur wordt er hard gebeld, weer graven, maar dat ging ook niet door. Wim gaat nu een

tijd naar Geldermalsen tot ± 3 uur. Jammer.

Vrijdag 15.12.'44

Er komen voor 't eerst V1's over, en er staat geschut vlakbij, wat na 2 dagen weer verdwijnt. V1 blijft echter aanhouden, er komt niet ver hier vandaan neer b.v. zelfs in Deil. 't Huis dreunt en schudt en de nachtrust is enige keren ver te zoeken.

Zaterdag 16.12.'44

Wim en ik gaan op de Elzenpasch 'n boompje pikken. Ongelukkigerwijs staan er alleen nog maar sparren met ontelbare zijtakken. De vorige dag heb ik met Heer Loman reeds 2 dikke takken gehaald. Enfin, we zagen en hakken en zagen. Brengen eerst 't karretje met takken thuis en tenslotte is om ½ 12 de boom om en klein gezaagd, nadat we een nathoutzaag geleend hebben. Zijn er van 9 uur af mee bezig geweest en hebben gewerkt als postpaarden.

Maandag 18.12.'44

Door bemiddeling van Roel Hartmans krijg ik plotseling om half een, als we nog aan tafel zitten (Wim is naar Geldermalsen) een Ausweis, om in 't Sperrgebiet m'n (pardon: "onze") meubelen te halen. Tot vier uur geldt dit papiertje. Alles

komt in rep en roer. M'n mooie uit-'t hoofd-geleerde speechje voor den Ortskommandant heb ik nu niet nodig. Wims vader was n.l. op onderzoek uitgegaan en had vernomen, dat bij 't pakhuis van Jonkers 't dak kapot was en de zaak in de regen stond. We lenen 'n handkar bij Jansen en gaan op pad. 't Pakhuis van Heuff is gesloten, zodat ik reeds wanhoop de sleutel te krijgen. Handtekening halen bij de Noodpolitie en dan 't Sperrgebiet in. Gelukkig helpt de Heer de Weerd knecht 'n handje en zijn we binnen de vastgestelde tijd thuis.

Eerst brengen Bets en ik stoelen op de handkar van Jonkers naar Piet Vissee en dan terug en met twee karren meteen naar huis. Hr. Loman en Bets nog een keer terug. De meubels waren drijfnat. 't Blad van de tafel en van 't dressoir zijn gehobbeld, de laden willen niet open. Als Wim thuis komt, staat de tafel nog buiten, 't dressoir in de gang en de stoelen binnen. Met behulp van de Duitsers¹⁶ wordt de boel omhoog gesjouwd en dan zit dat er ook al weer op.

20.12.'44

's Avonds schuiven we de tafel aan de kant en zetten kleine stoeltjes bij de kachel, dat is gezelliger en tevens warmer. Een dezer avonden hebben we met Waldau, een van de Duitsers, geschaakt. D.w.z. een poging gedaan, want tegen zo iemand blijkt eerst goed, dat we er nog niets van kunnen.

28.12.'44

Boomtoppen en takken gehaald op 't Dooie Pad met Hr. Loman en Bets. Wim was naar Geldermalsen. Met een handkar vol beladen enige malen heen en weer, wat nogal een zwaar karwei was. Wim is om 5 uur ook nog geweest: de hele voortuin lag vol. Volgende dag Wim vroeg opgestaan, om vast zo veel mogelijk naar achteren te slepen.

31.12.'44

De laatste dag van 't jaar, die gevierd is met appelbeignets en een glaasje pruimen. De Duitsers, die nog steeds ingekwartierd zijn, hebben borrels gekregen. Om 8 uur komt er al een kleintje dronken naar binnen. Om 12 uur gewerschoten en veel ander lawaai.

1.1.'45

We zitten om half 11 net rustig in de serre, Wim met z'n Engels en ik met m'n ontbijtlaken, als de Engelsen beginnen te schieten. Eerst een paar waarschuwingsschoten, en even later een salvo. We rennen de kelder in, meteen klettert er al een serrerruit stuk. Tot 1 uur duurt dat grapje, om de 5 min. een schot (of 2). Drie ruiten in de serre, een in de keuken en een van de balcondeuren aan gruzelementen. 't Door mij zo netjes beplakte raam is kapot en 't andere, waar de papiertjes afgeweekt waren, is heel gebleven. Tussen de schoten door, heeft Wim de tassen, 'n stoeltje en jassen gehaald. We zitten op 't beddegoed. De Leb-

binks³⁷ komen eten, want 't is van 1 tot ½ 3 verderaf. Dan begint 't gegooi in de glazen echter weer en zitten we tot half zes in de kelder. Bets is intussen naar huis gegaan. We hebben 't intussen iets gerieflijker gemaakt. Onze oren suizen na van de klappen. 't Dreunt ontzettend door.

De beschieting was op Tiel gemunt en verschillende fabrieken zijn behoorlijk geraakt: 9 doden en 25 gewonden. Bij de burens zijn granaatscherven in 't huis terecht gekomen. Wim gaat vóór bij z'n ouders slapen en ik op 't kleine kamertje voor.

2.1.'45

Wim blijft thuis om te helpen bij de betimmering van de kapotte boel. Er worden oude glasplaten en horren opgezocht en met behulp van planken komt de boel dicht.

7.1.'45

De laatste hand gelegd aan m'n ontbijtlaken, onder toezicht van Wim. Naar Zoelen gewandeld met kleren om te ruilen: 1 colbertjas + vest (nieuw) tegen 10 kilo tarwe + 5 pond bloem + 2 pond spek. We vinden 't erg weinig, maar de tarwe doet f 500,- à f 600,- de mud.

8.1.'45

Wim blijft thuis in verband met de sneeuwstorm. Er ligt een behoorlijk laagje en 't is knap glad op straat. We zitten gezellig een poosje te werken 's middags. Wim Engels en ik breien. Er komen Duitsers voorbij, die zelf hun kanonnen en auto's moeten trekken en duwen.

9.1.'45

Er gaan geruchten dat Tiel met omstreken moet evacueren naar Friesland. Van Tiel blijkt het inderdaad zo te zijn, de omstreken horen tot nu toe niets. Dat zou een ramp zijn, als we weg moesten. Wim is met jas + vest + rok + cape + schort op pad geweest en kan er totaal 30 kilo tarwe voor krijgen. Hetgeen bedroevend weinig is.

Ook is er nu weer een nieuwe angst bijgekomen: iedere man en jongen tussen 16 en 50 moet zich melden voor de arbeidsinzet en Wim is bang geen Ausweis te zullen krijgen, daar deze keer wel iedereen zowat te pakken genomen wordt. We laten de moed echter nog niet zinken, want hoop doet leven.

10.1.'45

Nog steeds geen bericht van huis en dat is nu al bijna een maand lang. Iedere dag kijk ik naar de post uit. De Vossen zijn weer in hun huis en naar ze zeggen, is er van mij niets weg. Alles schijnt van mij verstopt te zijn.

13.1.'45

De geruchten over evacuatie blijken waar te zijn d.w.z. nemen ernstiger vormen aan. Wij beginnen tenminste maar vast voorbereidingen te treffen en pakken op de boven-achterkamer de kasten vol, links met kleren en linnengoed, rechts met matras, dekens en levensmiddelen. Ook hebben we plannen de serre open te breken. Waar we heen moeten is een groot raadsel.

14.1.'45

Vandaag is het Zondag. Er ligt nog steeds sneeuw op de weg en het is nog glad. We horen dat we definitief moeten evacueren. De serre wordt van een luik voorzien en hierin verdwijnen (met moeite) de van te voren ingepakte koffers met glaswerk en serviesgoed. Verder gaan er o.a. de fietsbanden, fototoestel, weck teilen, emmers, gereedschap, twee costuums enz. in. De 4 Duitsers kondigen aan, dat ze de volgende dag zullen vertrekken. We praten en beraadslagen, waar we 't beste heen kunnen gaan. Oorspronkelijk leek Friesland 't beste, doch dit wordt in verband met de IJssellinie-versperring en geruchten over 't splitsen van de evacués, al gauw opgegeven. Blijft over: de Betuwe in of Amsterdam. Wim en ik praten samen boven op 't kamertje (voor 't laatst) en slepen daarna nog van alles aan voor de serre. Halen de weck enz. uit de kasten. Gaan pas laat slapen (!)

15.1.'45

Wim en ik gaan op de fiets naar Geldermalsen. Wim met de kofferkar achter de fiets. Inhoud: inmaak, koffer van mij en jas. Veronderstellen, dat ik bij Vos¹⁸ terecht kan en willen proberen voor Wim bij Sterk onderdak te zoeken. Eerste tegenslag is, dat mijn kamer bij Vos gevorderd is. Ga naar Sterk, vang ook daar bot en tref bij Bets Jansen niemand thuis. Kom echter op terugweg Bets tegen en zij biedt aan, dat ik kan slapen en eten. Ga naar Ortskommandantur om Sterk aan te treffen en over eventueel verblijf bij hen te praten. Daar komt Wim ook, die intussen bij Bockweg onderdak gekregen heeft. Sterk wil Wim alleen nemen, als hij een officieel papiertje heeft, want 't opnemen van evacués is in Geldermalsen verboden.

Vrij ontmoedigd gaan we naar Tiel terug en zetten de koffers bij Mina W. De weg is slecht, weer iets opgevroren, waardoor 't fietsen moeilijker gaat. Overal nog sneeuw. Zijn $\frac{1}{2}$ 3 terug en gaan dan meteen weer aan 't werk. Kast openmaken, om alsnog de bonen er uit te halen, daarna wordt de serre definitief dichtgemaakt en de kolen in de tuin verstoppt. Nauwelijks zijn we hiermee klaar of de nieuwe Duitsers doen hun intrede. 't Zijn boeren, letterlijk en figuurlijk. Gaan weer laat slapen.

16.1.'45

Deze Dinsdag zal lang in onze herinnering blijven. Vroeg opgestaan om de laatste voorbereidingen te treffen.

Wim en Annie gingen op bevrijdingsdag in ondertrouw. Op 11 mei 1945 trouwden ze in het gemeentehuis in Wadenoijen. In 1946 werd hun dochter geboren, Frederike Ariane.

Op dinsdagmorgen 16 januari is Wim met zijn ouders uit Drumpt vertrokken, om op zaterdagmiddag aan te komen bij hun dochter in Amsterdam. De maandagmorgen erna, 22 januari, begon hij aan de terugweg.

Op 25 januari schrijft Wims vader zijn eerste brief aan Annie, met de vraag of Wim goed in Geldermalsen is teruggekeerd.

Ike Naafs-Loman

Noten

- 1 Op 28 augustus zijn treinen en gebouwen van het station Geldermalsen door de geallieerden beschoten en gebombardeerd.
- 2 Ze kon niet naar haar moeder Amersfoort.
- 3 De fabriek stond tot 1955 tussen de Geldersestraat en de Herman Kuijckstraat.
- 4 Gerardus, broer, en Johanna Wilhelmina Maria, zuster, van Wims moeder uit Zaltbommel.
- 5 Hendrikus Johannes en Maria Geeraert, broer en schoonzus van Wims moeder.
- 6 Het is niet bekend over wat voor complot het gaat.
- 7 Meta is Annie's zuster die met man en baby in Arnhem woonde.
- 8 Het is niet bekend wie zij is.
- 9 Albert Kleisen, getrouwd met Meta, en hun pasgeboren zoon.
- 10 In Raamsdonksveer woonde de oudste zuster van Wim.
- 11 Lydia de Jeeger, vriendin van Annie.
- 12 Een rond kacheltje.
- 13 Kaartspel.
- 14 De Prinkel, een boerderij aan de Lingedijk in Wadenoijen.
- 15 Niet bekend welke Hol hier bedoeld wordt.
- 16 Er waren Duitsers ingekwartierd
- 17 De burens nr. 29.
- 18 De mensen die op deze datum genoemd worden zijn niet bekend, behalve Vos bij wie Annie in de kost was en Bockweg die directeur van De Ster was.

Lezingenprogramma najaar 2025

De lezingen vinden dit voorjaar plaats op de vierde woensdagavond van de maand in het Regionaal Archief Rivierenland te Tiel, adres J.S. de Jongplein 3. Hoek Papesteeg en Teisterbantlaan. Zaal open om 19.30. Einde van de lezing circa 22.00 uur.

Woensdagavond 21 januari 2026

Zoeken met FamilySearch

Spreker: Yvonne Bosch

Yvonne Bosch zelf is al van jong af aan geïnteresseerd in haar eigen familiegeschiedenis en sinds 2012 actiever. Vanaf 2018 is zij teamleider FamilySearch Europa Centraal en recruiting specialist.

Ze heeft een boeiend verhaal over alle ins en outs van Familysearch middels een informatieve en enthousiaste diapresentatie. De genealogische gegevens die de mormonen wereldwijd verzameld hebben is van onschatbare waarde voor ons 'simpele internet-onderzoekers'.

Naast deze enorme verzameling, heeft FamilySearch ook een wereldwijde stamboom, waar meer dan 1 miljard personen inzitten met hun voorouders en nazaten. Iedereen kan aan dat project deelnemen en personen uit zijn verzameling koppelen aan bestaande personen in deze stambom.

Kom naar deze voordracht en doe je voordeel met de inhoud, of kom met je specifieke zoek-vragen.

Woensdagavond 25 februari 2026

Een Indische jongen in Bommel

Spreekers: Inke Genefaas en Tineke Rouschop.

Een intro op deze lezing staat op pagina 4 van dit blad.

Hieronder een impressie van het straatbeeld in Malang, waar David's vader resident was.

Aloen-aloen te Malang, omstreeks 1915, auteur waarschijnlijk Isken (Oemblongan-Soerabaia).

Wikimedia commons: <https://hdl.handle.net/1887.1/item:735696>

Woensdagavond 25 maart 2026

53 Betuwse wereldreizigers: De Pauselijk Zoeaven (1863-1870)

Spreekers: Annelies van Bronswijk, Lieven Gorissen en Herman W. Woorts

Annelies ontvangt kunsthistoricus en hulpbisschop van RK Aartsbisdom Utrecht, mgr. Drs. Herman W. Woorts en de schrijver Lieven Gorissen van het boek 'Kronijk der 58 dienstnemingen door 53 Pauselijke Zoeaven uit de Betuwe'.

Lieven zal dit boek aanbieden aan dhr. Woorts met medewerking van het Schola Cantorum Tiel (Gregoriaans koor).

Annelies zal een en ander in goede banen leiden en samenvatten wat en waar

de, onder andere Betuwse, Zouaven mee te maken kregen na hun aanmelding, tijdens hun tweejarig verblijf in het Pauselijk leger en na hun terugkeer. Van een dorpse jongen naar een wereldreiziger en terug.

De Betuwse oud-zoeaaf Peter Vilier op 85 jarige leeftijd. Hij heeft zijn kleding dus mee naar huis genomen.

Woensdagavond 22 april 2026

Wat ons deze avond te wachten staat is nog een verrassing. Lees voor het laatste nieuws onze Nieuwsbrief of kijk op de afdelingswebsite.

NGV afdeling Betuwe *colofon*

Bestuur

Voorzitter	vacature (tijdelijk: secretaris)	0634-260-276 voorzitter-BET@ngv.nl
Secretaris	Jan Middelkoop	0634-260-276 secretaris-BET@ngv.nl
Penningmeester	Arie Oppelaar	0344-643-271 penningmeester-BET@ngv.nl mariateunissenvanmanen@gmail.com
Lid - Lezingen	Maria Teunissen van Manen	
Lid - Public Relations	vacature (tijdelijk: secretaris)	
Redactie Aqua Vitae	Maja Westhoff	majawesthoff@gmail.com
Webmaster	Harry Houtzager	0344-655-089 of 06-2192-1331 h.houtzager@telfort.nl
Afgevaardigden naar ALV	Jan Middelkoop en Arie Oppelaar	

Bibliotheek Arie Oppelaar
Molensteeg 11 4053 HG, IJzendoorn

0344-643-271

Helpdesk computergenealogie

Aldfaer:

GensdataPro: (zie hun website)

Reunion: Peter van Maanen

(vragen via de website)
<https://www.gensdatapro.nl/site/>
0418-651-950

Stamboomcafé coordinator

Jan Middelkoop

0634-260-276
secretaris-BET@ngv.nl

Kwartierstaten-project

Ron Walles

0344-632-640 Ron@walles.net

Schepenbanken-project

Peter van Maanen

betuwe@genweb.nl

Internet

Afdelingswebsite: www.ngv-afdelingen.nl/bet/

Facebook: NGV Afdeling Betuwe

Twitter: twitter.com/NGV_BET

Drukwerk Meerpaal Grafimedia BV, Tiel

ISSN

1879-7253

Nederlandse Genealogische Vereniging

Website: <http://www.ngv.nl>

E-mail: info@ngv.nl

Post: Postbus 50, 3980 CB Bunnik

Telefoon: 085-105-1199

Verenigingscentrum: Kosterijland 3-5, Bunnik

Openingstijden: Het Informatiecentrum is op afspraak geopend elke 1e en 3e donderdag en de 2e zaterdag van de maand van 10:00 tot 16:00 uur, behalve op feestdagen.

Wil je lid worden of iemand een lidmaatschap cadeau geven? Doe dat hier www.ngv.nl/hoofd/lid-woorden/

Vroeger: Tieler- en Bommelerwaard, Over- en Neder-Betuwe

Nu: Gemeenten Zaltbommel, Maasdriel, Buren, Culemborg, Lingewaard, Neder-Betuwe, Overbetuwe, West Betuwe en Tiel

Plaatsen: Aalst (Lienden), Aalst (Bommelerwaard), Achter den Haag, Acquoy, Ammerzoden, Andelst, Asch, Asperen, Barstein, Beesd, Bergakker, Beusichem, Bommel, Brakel, Bruchem, Buren, Buurmalsen, Culemborg, De Marsch, Deil, Delwijnen, Dodewaard, Driel, Drumpt, Ech-teld, Eck en Wiel, Eldik, Enspijk, Erichem, Est, Gameren, Geldermalsen, Gellicum, Goilberdingen, Haaften, Hedel, Heesselt, Hellouw, Hemmen, Herveld, Heteren, Heukelum, Hien, Hoenzadriel, Hurwenen, IJzendoorn, Ingen, Kapel-Avezaath, Kerk-Avezaath, Kerkwijk, Kesteren, Lede en Oudewaard, Lienden, Lingewaard, Lutterveld, Maurik, Medel, Meerten, Meteren, Neder Betuwe, Neder Hemert, Neerijnen, Nieuwaal, Ochten, Oensel, Ommeren, Ooij, Ophemert, Opheusden, Opijnen, Passewaaij, Pottum, Poederroijen, Randwijk, Ravenswaaij, Rhenoy, Rijs-wijk, Rossum, Rumpt, Spijk, St.Andries, Tiel, Tricht, Tuil, Varik, Velddriel, Vuren, Waardenburg, Wadenhoijen, Well, Wely, West Betuwe, Zandwijk, Zennewijnen, Zetten, Zoelen, Zoelmond, Zuilichem.